Organiserad brottslighet i de baltiska länderna

Av f. d. chefsåklagaren CHRISTINA STEEN-SUNDBERG

Uppbyggnaden av Sovjetunionen skapade speciella villkor för kriminaliteten i Ryssland och de baltiska sovjetrepublikerna. Efter en genomgång bl. a. av den organiserade brottsligheten under och efter Sovjettiden, varvid perestroikan behandlas i ett särskilt avsnitt, redovisar författaren den aktuella lagstiftningsbilden i de baltiska staterna efter det att de vunnit sin självständighet.

1. Inledning

Denna artikel bygger huvudsakligen på nationella rapporter till den för-kongress angående ”Organized Crime in the Baltic Sea Area” som den svenska avdelningen av AIDP — *Association Internationale de Droit Pénal* — anordnade under tiden den 6–8 juni 1997 på Grand Hotel Saltsjöbaden. Rapporterna var författade av professionella straffrättsjurister vilka också deltog i för-kongressen. Sålunda fanns två deltagare från Estland, en åklagare[1] och en straffrättsexpert från justitieministeriet.[2] Från Lettland kom en chefsåklagare[3] och från Litauen kom en annan åklagare.[4] Även två ryska jurister bidrog med två rapporter men de kom inte till kongressen. Den ena skrevs av en juristprofessor [5] och den andra av en forskare i ämnet.[6]

Vid sidan av dessa rapporter har jag haft tillgång till tidningsuppgifter, huvudsakligen från svenska, finländska och amerikanska tidningar, men också till en del litteratur från Estland. Bland dessa vill jag särskilt nämna den bok som publicerades 1991 av universitetet i Tartu (Dorpat) med titeln ”Papers on Criminology — Crime in the Changing Society”.[7]

[1] Mr Urmas Tammiksaar (State Prosecutor's Office), ”Organized Crime in Estonia”.
[2] Ms Ülle Raig (Ministry of Justice), ”Situation in Estonia regarding organized crime”.
[3] Ms Dagmara Usca (Chief Prosecutor, Office of Organized Crime and Economic Crime Investigation, General Prosecutor's Office), ”Trends in the development of organized crime in Latvia”.
[4] Rolandas Tilindis, ”Organized crimes in the Baltic area”.
[5] Dr A. I. Dolgova, ”Organized crime in Russia”.
[6] Alexander Sergeyevich Nikiforov (Senior Researcher with the Institute of State and Law, Russian Academy of Sciences), ”What shall we have to do with organized crime?”
[7] No 925 i serien Acta et commentationes Universitatis Tartuensis. Härefter citerad som Tartu Papers.

Av betydelse har också varit en polsk rapport från före Murens fall, författad av Andrzej Marek och Emil Plywaczewski.[8]

Det bör nämnas att detta extra material helt bekräftar uppgifterna i de nationella rapporterna och här används främst för att belysa deras innehåll. En del därav har tillförts artikeln genom utdrag i fotnoterna.

2. Artikelns disposition

I den följande presentationen börjar jag med de förhållanden som rådde under Sovjet-tiden, dvs. den tid då alla de tre baltiska staterna var sovjetrepubliker, och gränserna mellan dessa tre länder och den Ryska Sovjetrepubliken (Ryssland) och den Vitryska Sovjetrepubliken (Vitryssland) var vidöppna. Från denna Sovjet-period avskiljer jag perioden ”Perestroika” och behandlar den i ett särskilt avsnitt. Därefter övergår jag till att skildra situationen i de baltiska staterna efter det att de vunnit sin självständighet.

3. Sovjet-tiden

För länge sedan, 1980, vid FN-kongressen om ”Prevention of Crime and Treatment of Offenders” i Caracas, fick vi beskedet av professor Vladimir Kouvdriatsev vid Institute of State and Law i Moskva att det inte fanns någon kriminalitet i Sovjetunionen. Men detta uttalande var inte korrekt! Kongressdeltagarna skulle ha blivit mycket förvånade om de då kunnat läsa de rapporter som presenterades i Saltsjöbaden. Det är klarlagt att det fanns en permanent och mycket strikt organiserad subkultur av kriminella i Sovjetunionen. De var t. o. m. kända med ett särskilt namn. De kallades lagens tjuvar — ”the lawful thieves”, *vor v Zakone* — och det tycks som om de funnits där sedan urminnes tid. De var mycket starkt organiserade med sina egna strikta regler och lagar för uppträdande, som skapade förpliktelser som var mer bindande än Statens lagar. Döden var straffet för att bryta lagens tjuvars egna lagar, lagar som föreskrev att inte informera om någon, att inte vittna, att inte röja gruppens medlemmar, att överlämna vinsterna till den gemensamma kassan eller skattmästaren, och att lyda dem som bestämde i gruppen och de beslut som gruppen fattade. Lagens tjuvar fick sina inkomster från utpressning genom att erbjuda beskydd, s. k. tak, ”roof protection”, en institution känd som *krysha* vilket ordagrant betyder tak (skydd).

Uppbyggnaden av Sovjetunionen skapade speciella villkor för kriminaliteten i Ryssland och de baltiska sovjetrepublikerna. Uppmärksamheten i Socialistländerna var huvudsakligen koncentrerad

[8] Andrzej Marek in co-operation with Emil Plywaczewski, Institute of Criminal Law and Criminology, University of Nicolas Copernicus, Torun: ”Organized and Professional Crime: Is It a Problem for a Socialist Society? Comments on the Situation in Poland.” Härefter citerad som Marek.

på s. k. brottslig affärsverksamhet — ”criminal affairs”, framför allt kollektivförskingringen av allmän egendom och spekulationer i ransonerade varor och varor som det var ont om, vilket skapade allvarliga problem i Socialistländerna på grund av deras ekonomiska system.

Förbudet mot privata affärer och ett bankrupt distributionssystem skapade den svarta marknaden. Att hårdvaluta betalades med 8–10 gånger högre pris än den officiella växelkursen lämnade ändå utrymme för en tillräcklig vinst vid en senare försäljning eller försäljning av varor köpta för valutan. Valutaoperationer var ett typiskt område som behärskades av maffiaorganisationer och de skapade häpnadsväckande vinster. Valutahandeln utvecklades tillsammans med prostitutionen. Alla baltiska länder är sjöfartsländer med ekonomiskt betydelsefulla hamnar. Ankomsten av sjömän från främmande länder med utländsk valuta var ett viktigt underlag för de prostituerades näringsfång, men själva tvingades de överlämna den utländska valutan som de förtjänat till maffiamän för ett pris som var betydligt lägre än marknadspriset.

Den artificiellt uppblåsta växelkursen, den ständiga bristen på varor, och den deformerade prissättningen skapade ett utrymme för den organiserade brottsligheten. Men förbudet mot privata företag öppnade också andra områden för dess aktivitet.

Efterblivenheten och långsamheten i socialistisk industri gjorde att industrifolk organiserade illegala produktionsenheter som tillverkade förbrukningsartiklar med stor efterfrågan, eftersom importen var så begränsad. Sådana varor försåldes ”under bordet” för mycket höga priser eller med användande av förbindelser. På detta sätt stimulerades också omfattande produktion och försäljning av ”piratprodukter” efter förebild av vad som kunde påträffas i Västvärlden.

Smugglingsverksamheten blomstrade.[9]

Det är väl känt att Brezhnev-epoken med tiden kom att bli mer och mer karakteriserad av nepotism, ineffektivitet och korruption, samt att alkoholismen hade blivit ett av de stora problemen tillsammans med brottsligheten. Hela denna kriminalitet hade att

[9] Lennart Utterström: ”Antikvitetssmuggling via Finland. Sovjetisk-svensk liga avslöjad”, Hbl 15.3.1986 s. 9: ”Under närmare ett år har en liga, bestående huvudsakligen av till Sverige utvandrade sovjetmedborgare, bedrivit en både avancerad och omfattande smuggeltrafik mellan Sverige och Sovjet via Finland. I Sovjet har ligan skaffat antikviteter och ikoner för väst, medan kläder och mindre kapitalvaror köpts på den svenska hälerimarknaden för avyttring i Sovjet. /.../ Källor i Stockholm talar om tusentals föremål till värden om ett par miljoner kr. De svenska varorna har troligan avyttrats på svarta börsen i bl. a. Moskva medan ikonerna och de övriga antikviteterna sålts i Sverige genom de stora auktionshusen. /.../ En av många egendomligheter i affären gäller utsmugglingen av de antika föremålen från Sovjetunionen. Erfarna svenska tullare menar att mycket tyder på en mycket vittförgrenad och välorganiserad organisation. En så stor mängd varor kan helt enkelt inte föras ut ur Sovjet utan medverkan från någon eller några inom byråkratin.”

göra med förbudet mot privat affärsrörelse — brännmärkt som ”spekulation” — och monopoliseringen av ekonomin för statsföretag.[10]

Vissa människor kom på detta sätt att samla betydande summor pengar i sina händer, närmast otroliga i betraktande av socialismens villkor. Utvecklingen av den illegala fabrikationen i stor skala kan således ses som det första skedet i utvecklingen av organiserad brottslighet. Den svarta marknadens rika måste förse sig med eget beskydd, också för affärstrygghet och inkassering av skulder. För detta ändamål kunde de hänvända sig till idrottsmän, lägre polismän och t. o. m. experter från den kriminella världen. Ett stort antal polismän och statligt anställda började sålunda att få mottaga diverse förmåner eller rena mutor från denna svarta marknad och korruptionen spred sig. De första uniformerade livvakterna gjorde sin entré.

4. Perestroika

Den *perestroika* som proklamerades av Gorbatjov 1986 betydde större möjligheter för privata affärer. *Perestroika* betydde att ekonomin skulle återuppbyggas och dess tillväxt skulle påskyndas. Med hjälp av *glasnost* skulle motståndarna till den nya politiken avslöjas.

Gorbatjovs *perestroika* hade en betydande inverkan på de ekonomiska förhållandena, särskilt genom korporationerna som nu blivit tillåtna. Korporationerna gav de hemligt rika möjlighet att påbörja en laglig affärsverksamhet. Den hemliga marknaden var legaliserad och förvandlad till korporationer. Men detta gav också en annan utgångspunkt för den organiserade brottsligheten med dess redan upparbetade kontakter med statliga tjänstemän och andra statsanställda

Perestroikan hade som det framkom en särskild dragningskraft som visade sig i de baltiska länderna. I Moskva trodde man att nya och mer kompetenta kommunistledare i Östeuropa kunde försöka

[10] The organized property appropriation is a type of crime which involves the complicity of persons having the position of employees of a public enterprise. Many of them hold highranking positions of trust which in turn facilitates the running of illegal operations and allows the masking of them. It is interesting to note that these organized criminal groups are not to be found outside the legal economic system (as is organized crime of the classic type) but within the structure of public enterprises. There members of the groups play doublesided roles, both legal and illegal. Methods of illegal operations /.../ range from stealing raw materials, finished or semi-finished products, to altering inventory records and ”moving” surplus out of the official trade for the purpose of illegal sale. In order to do so members of organized crime groups often set up arrangements with buyers of illicit goods, or with sellers operating in the black market, evading anti-speculation laws. Many of these buyers and traders are professional criminals acting in a business-like manner. [Marek p. 5–6] Members of organized property appropriation are mostly employees of State enterprises and do not involve professionals directly. However, they often set up arrangements with professional buyers and sellers to sell stolen goods. [Marek p. 7]

sig på nya ekonomiska och politiska lösningar, som sedan skulle kunna antagas i hela Sovjetunionen. Med sina små befolkningar, traditioner av hårt arbete, och relativt höga levnadsstandard framstod de västorienterade baltiska republikerna Estland, Lettland och Litauen som idealiska laboratorier för politiska och ekonomiska förändringar. En följd av *perestroikan* var emellertid att brottsligheten ökade. Den ökade i de baltiska länderna på samma sätt som den ökade i Sovjetunionen i allmänhet, men i Estland och Lettland ökade den mest.

Början av 90-talet var en period av fullkomlig oreda på det juridiska området. Statstjänstemän hade stora möjligheter att styra, tillåta eller hindra olika ekonomiska och marknadsanknutna relationer. Nya brottsliga verksamheter utvecklades, med en koncentration på sådant som bokföring av räkenskaper, fiktiva skulder, och skattebedrägerier. Lagliga och olagliga affärsmän behövde statstjänstemännens stöd för att kunna öva inflytande över de beslut som träffades av berörda statliga och andra offentliga organ. Några starka interna regler fanns knappast och de regler som fanns kunde i vart fall strafflöst åsidosättas. De 'nyrika' var emellertid otillräckligt organiserade för att vara mäktiga sådant inflytande. I denna situation koncentrerades makten till nya kriminella grupper och till de gamla traditionella *lagens tjuvar*, dvs. grupper med egna regler om gemensamma medel och med ledarmöten, där man diskuterade de viktigaste problemen som var förenade med gruppernas verksamheter. På samma gång hade emellertid de kriminella inte tillräckligt med pengar och inte tillräckligt kvalificerade specialister för att kunna organisera om sina olagliga affärer och förvandla dem till lagliga sådana. Följaktligen förenade kriminella och statstjänstemän sina ansträngningar i syfte att vinna fler fördelar av sina verksamheter, lagliga som olagliga. Den verkliga förändringen inträffade emellertid inte förrän efter Sovjetunionens upplösning och KGB:s omorganisation med åtföljande avskedande av en stor del av den operativa personalen.[11]

5. Post-Sovjetisk tid

Estland utropade sin självständighet den 20 augusti 1991 — andra dagen efter Moskva-kuppen. Lettland följde exemplet dagen därpå, den 21 augusti 1991. Litauen gjorde ett tidigt försök redan den 11 mars 1990, men tvingades då av sovjetiskt hot att dra sig tillbaka och för tillfället frysa förklaringen. Allt skedde mycket snabbt men självständigheten var mera symbolisk än verklig så

[11] "Men hemma i Ryssland betydde det arbetslöshet för minst 200.000 som tidigare varit informatörer, kvartersspioner och lejda mördare hos KGB. Det är dessa råskinn som nu hyrs av den ryska maffian för att utföra diverse smutsiga jobb." Bertil Linthner, "Brottslighet ger ryssar del av Asiens pengar", SvD 7.6.1997 s. 7.

länge som gränserna till Ryssland förblev, om inte öppna så åtminstone mycket porösa.[12] Ännu 1992 omfattade handeln med Ryssland och de forna Sovjetrepublikerna mer än 90 procent av Baltikums löpande handel. Så länge som den ryska rubeln förblev betalningsmedlet, kunde det knappast bli på annat sätt. Etablerandet av en egen valuta blev följaktligen medlet som tillät de baltiska staterna att vända sig mot väst i ekonomiskt hänseende. Skärpningen av gränskontrollerna har också motverkat maffiaaffärerna.[13]

I de baltiska rapporterna till Saltsjöbadskonferensen framträder vissa gemensamma karakteristiska drag. Den organiserade brottslighetens olika grupper är alla invecklade i samma slags kriminalitet. Alla de baltiska staterna plågas av följande brott :

Utpressning i enlighet med den klassiska ”krysha” modellen. De kriminella verksamheterna är framför allt inriktade på detta. Förenklat är priset för ”taket” 10–15 % av förtjänsten. Utpressarverksamheten kan ofta dra fördel av skattesmitning och obetalda skulder. För skuldindrivning debiterar maffian normalt 50 % av vad som influtit.

Smuggling kommer på andra plats efter utpressning vad gäller frekvens. Den bedrivs efter två olika linjer. Den ena hänför sig till transporten av alkohol och tobak från västländer och till den ryska federationen. Man profiterar också från att en betydande del av lasterna blir kvar för att försäljas i de baltiska länderna. Estland är transitolandet för narkotika på väg till Ryssland. Den andra sortens smuggling hänför sig till transiteringen av oljeprodukter, sällsynta metaller och andra metaller än järn, samt radioaktivt material på väg från den ryska federationen till västländer, varvid en del av transit-godset blir kvar i de baltiska länderna. Investeringar i oljebranschen kan lätteligen fördubbla den förtjänst som en kriminell

[12] Elisabeth Nordgren, ”Narva — bron mellan öst och väst”, Hbl 13.4.1994 s. 15: ”Ännu för tre år sedan var gränsen öppen. Men då Estland blev självständigt i augusti 1991 dök gränsvakterna upp på bägge sidor om bron. Längs bron, med sitt symboliska namn Sopruse sild (Vänskapens bro), traskar nu dagligen tusentals narvabor över till Ivangorod och ivangorodbor över till Narva. /.../ Med ett papper på att man är bosatt i någondera staden klaras gränsövergången av smidigt. Då har man rätt att uppehålla sig en dag på andra sidan. På det här viset tar sig dessutom den ryska maffian behändigt över till estnisk sida och vidare inåt landet. Och om nätterna råder sedan rena rama Vilda västern-stämningarna i Narva. Då skjuter nämligen maffiagängen på varandra och gör upp sina mellanhavanden.”

[13] Tiina Meri, ”Blodig intern uppgörelse i Tallinns undre värld”, Hbl 15.7.1995: ”För maffian i Baltikum blir det all svårare att klara sig. Inte minst i Estland, där gränserna blivit nästan vattentäta. Från Estland har flyktingsmugglingen så gott som upphört. Och i både Estland, Lettland och Litauen har stora delar av marknaden gått förlorad när metallhandeln avtagit. Nu letar maffian efter obruten mark — senast har man upptäckt handeln med mänskliga organ, där organ säljs till väst. — Maffian utrotar sig själv. När inkomstmöjligheterna försämrats försöker var och en roffa åt sig vad de kan. Det har lett till en obalans i maktdelningen och sedan några månader tillbaka råder regelrätt utrotningskrig mellan ett flertal grupper i Tallinn.”

organisation kan göra sig på smugglingen, med fördelen att inga skatter betalas.

En annan viktig del av brottsbilden är marknaden för *stulna bilar*. Brottsligheten omfattar bilar på väg till Ryssland, Vitryssland och andra länder, eller till salu på den svarta marknaden. Denna verksamhet har betydande internationella dimensioner och baltiska kriminella grupperingar är djupt engagerade.

Prostitution är känd för att vara en av de mest lönsamma och viktiga verksamhetsgrenarna för kriminella organisationer. 'Call girls' avlämnas till kunderna under beskydd av livvakter.

Det finns skäl att också nämna förbindelsen mellan den organiserade brottsligheten och den illegala flykting- och invandrartrafiken, vad som kallas *illicit traffic in persons*. Under åren 1992–1995 fungerade Lettland som huvudväg för en massiv trafik av förhoppningsfulla immigranter på väg mot de skandinaviska länderna och i synnerhet Sverige. Under de sista tre åren transporterades omkring 800 personer denna väg. De kom mestadels från Irak, Iran och Afganistan, och från länderna i Östeuropa. För den organiserade brottsligheten var trafiken ytterst lönsam. Man krävde betalt med mellan 2.000 och 4.000 dollars per person och gjorde lysande affärer, tack vare dålig gränsövervakning och inkonsekvent immigrationslagstiftning. Det var inte förrän Immigrationspolisen inrättades 1995 som den storskaliga transiteringen med båt av immigranter från Lettland till Sverige upphörde.

Litauen har också drabbats hårt av den illegala immigranttrafiken, mycket beroende på landets långa landgräns mot Ryssland och Vitryssland. I den gamla ryska militärförläggningen Prabade fanns det i juni 1997 800 personer från bl. a. Kina, Afganistan, Pakistan, Nepal, Indien, Sri Lanka och Turkiet. Några var flyktingar, andra var globetrotters. De hade betalat tusentals med dollars men resan hade tagit slut i Litauen.

Vad gäller Estland verkar det som om den illegala persontrafiken numera nästan helt upphört.

Penningtvätt är likaså en typisk verksamhet för den organiserade brottsligheten.

Den organiserade brottsligheten är sammanflätad med helt *legal affärsverksamhet*. Det är t. ex. inte ovanligt att maffian köper fastigheter, hotell, taxirörelser etc. I denna nya skepnad infiltrerar maffian därefter det politiska livet och bankverksamheten. Men man har inte slutat med den illegala verksamheten. Det är bara det att den smutsiga delen får göras av andra personer å deras vägnar.

I Balticum, liksom i andra post-kommunistiska stater, är det typiskt att de kriminella organisationerna har fått *tillgång till penningmedel* som förvärvats genom brott begångna i själva privatiseringsprocessen. De väldiga reserverna av fria penningmedel som fanns i händerna på folk förbundna med den kriminella undre

världen gav dem stora fördelar när det gällde att lägga anbud eller muta statstjänstemän.

Något som också tycks vara gemensamt för alla de tre länderna är *gangsterkrigen*, dvs. väpnade konflikter inom de kriminella organisationerna eller mellan dem. Våldshandlingar är något normalt. Polisen rapporterar att det i Estland inträffar ett mord om dagen. Hälften av dessa mord är relaterade till den organiserade brottsligheten. I den lettiska rapporten antas att den årliga inkomsten för de kriminella organisationerna skulle uppgå till siffran 40 till 60 miljoner US dollars. Den snabba tillväxten av profiterna i den svarta verksamheten har medfört att fördelningen av vinsterna har genererat stridigheter inom de kriminella grupperna som tid efter annan också utvecklats till väpnade konflikter. Under perioden 1988–1997 dödades 30 medlemmar av kriminella grupper, eller dog som följd av bomber och sprängämnen.

Enligt den litauiska rapporten skulle det finnas omkring 20 större brottssyndikat. Flertalet enheter i verksamhet har en intern struktur av maffians klassiska familjetyp, med en chef och ett antal kaptener som leder olika branscher och har hand om undergrupper. Det är en strikt uppdelning av intressen och territorier, men väpnade konflikter har förekommit mellan olika enheter som efterlämnat offer dödade av skott eller explosioner.

Jag övergår nu till några mera speciella drag som avhandlas i de baltiska rapporterna.

I den estniska rapporten lämnas några exempel på hur den organiserade brottsligheten opererar. Man nämner *Letsitski-gruppen*. Denna grupp förtjänade pengar på utpressning, stöld och olaglig handel med metaller. Gruppen hade kontakter med andra grupper i den sydliga delen av Estland, i Tallinn och i S:t Petersburg, samt också kontakter med utredningsmän, polis, domstolar, tullen och bankerna. Genom dessa kontakter utövade gruppen inflytande över det statliga verket för medborgarskap och immigration, det nationella skatteverket, och också stadsfullmäktige, bolagsregistret, och beslut rörande privatisering och banklån.

I början av 1990 kontrollerade gruppen handel och transitotrafik med metaller. Den olagliga metallhandeln krävde samarbete med polisofficerare, tulltjänstemän, gränsvakter och lokala statstjänstemän. Letsitski-gruppens brott begicks mellan 1994 och 1995 och medlemmarna åtalades inför stadsdomstolen i Tallinn. Emellertid frikändes de av domstolen emedan den lag som åklagaren åberopade — Art. 196 i strafflagen — icke var gällande vid den tidpunkt då brotten begicks.

I den lettiska rapporten påpekas särskilt att gisslantagande i utpressningssyfte — kidnappning — fortfarande upptar en stor del av brottsbilden. 1992 registrerades 86 fall av utpressning. Mot slutet av 1995 tycks man ha passerat en topp, och under 1996

noterade man en viss avmattning. Den lagstiftande församlingen dröjde med att reagera mot den organiserade brottsligheten och dess uppbyggnad och verksamheter. Först den 28 augusti 1992 införde man en särskild artikel i republiken Lettlands strafflag som täckte straffansvar för utpressning utövad av en organiserad grupp (Art. 143).

I den lettiska rapporten omnämns särskilt den roll som spelas av den gamla KGB-organisationen. En av de mest påfallande faktorerna är tidigare KGB-officerares engagemang i de kriminella gruppernas verksamhet. På sin tid hade KGB uppdraget att hålla ett öga på sammansmältningen av *militian* och den undre världen. I själva verket så var det en tid i Lettlands historia då militian inte kontrollerades av någon. Följaktligen så hade man inom KGB-organisationen till sitt förfogande upplysningar om maffia-enheter och deras rörelser. Nu fick de kriminella grupperna tillgång till denna information. Tidigare KGB-anställda som var i tjänst hos olika brottssyndikat organiserade nu buggningen av inflytelserika myndigheter.

Tillbakadragandet av ryska trupper från lettiskt territorium skapade andra problem. Militärer av olika grader drog fördel av situationen genom att sälja handeldvapen, sprängämnen och militär utrustning till kriminella grupper. De senare ökade på detta vis sina förråd av vapen och kunde därigenom engagera sig i den olagliga vapenhandeln.

I Litauens rapport ges exempel på kontrakt-mördare. Det mest beryktade fallet gäller *Vitas Lingys.*

Vitas Lingys var en journalist vid tidningen Respublika som hade tagit på sig att undersöka den s. k. *Vilnius-brigadens* kriminella aktiviteter. Brigaden hade sina rötter i Georgien och var det starkaste brottssyndikatet i Vilnius. Den sysslade med utpressning och försökte vidga sin kontroll av den legala affärsverksamheten. Brigaden hade en permanent organisation och dess medlemmar styrdes av ledarna. Den interna ordergivningen var strikt och disciplin inskärptes med våld, bestraffningar och hotelser. Vitas Lingys dödades. Det visades i rätten att Slavickis som utfört dådet handlat på order av högsta maffiachefen, brigadens ledare Boris Dekanidze. Dekanidze dömdes till döden och avrättades den 12 juli 1995, under det att Slavickis fick livstid. Dekanidze var en av de sista som avrättades, innan man började förvandla dödsstraff till livstids fängelse i genomförandet av en ny rättspolitik.

6. Lagstiftningsbilden

Estland

När Estland införlivades med Sovjetunionen 1940, så infördes 1926 års strafflag för den Ryska Sovjet Republiken i Estland. Som ett

resultat av Krustjov-perioden, så ersattes den gamla strafflagen 1961 av en ny sådan.

Efter självständighetsförklaringen 1991 kunde man fritt avvika från de Ledande Principerna antagna i Moskva och påbörja arbetet på en ny strafflag, och en ny version av den sovjet-estniska strafflagen antogs av Högsta Sovjet i republiken Estland den 7 maj 1992. Den bedömdes emellertid otillräcklig för att möta utmaningen från den allestädes närvarande organiserade brottsligheten, och i maj 1996 så utökades den med Art. 196 gällande den organiserade brottsligheten (omnämnd ovan i förbindelse med Letsitski-fallet). Art. 196 föreskriver straff :

För deltagande i en brottslig organisation vars syfte och verksamhet går ut på att begå allvarliga brott. Med brottslig organisation förstås att den omfattar tre eller flera medlemmar, att den är permanent, och att uppgifterna är fördelade bland medlemmarna. Straffet är bestämt till fängelse i minst 3 år och inte mer än 8 år.

För att organisera brottsliga organisationer eller för att värva medlemmar och även för att leda hela organisationer eller delar av den är straffet bestämt till fängelse i minst 5 och inte mer än 10 år.

En medlem av en kriminell organisation som inte deltar i förberedelser, försök eller fullbordade brott, är befriad från straff om han frivilligt informerar om sitt deltagande i den kriminella organisationen.

Det finns ingen definition på brottslig verksamhet (gärning) men typiska exempel är handel med narkotika, olaglig spelverksamhet, prostitution, stöld av bilar i syfte att sälja dem på svarta marknaden, penningtvätt, förfalskning av värdefulla dokument och den olagliga internationella trafiken med människor. Enligt rapporten består kriminella aktiviteter också i våld, hot, chikanering och mutor.

Art. 148 i strafflagen stadgar straff för penningtvätt, om annat inte stadgas i lagen om kreditinrättningar.

Art. 54 i lagen om kreditinrättningar förpliktar kreditinrättningar att förhindra att banksystemet används för penningtvätt. Penningtvätt definieras som att placera olagligt erhållna pengar i lagliga affärer eller lagliga investeringar. Lagen föreskriver förverkande av förtjänsten och brottsredskapen i enlighet med Art. 33 i strafflagen.

Dödsstraffet gäller fortfarande i Estland, och i själva verket utökade det estniska parlamentet år 1994 dödsstraffet till att också gälla för fall av grovt våld mot polisman. Emellertid har presidenten Meri som praxis att av nåd omvandla dödsstraffet till livstids fängelse.

Alla illegala immigranter i transit från Moskva till Sverige eller Finland via Tallinn har tidigare dömts till två månaders fängelse

som förlängdes av utredningsskäl. Numera interneras de i stället i flyktingläger för utredning om deras identitet och särskilda förhållanden. Immigranterna i fråga är normalt av kurdiskt eller irakiskt ursprung. På grund av den effektivare gränsövervakningen har antalet immigranter minskat men floden Narva är på grund av sin bredd svårbevakad. Då identiteten ofta är besvärlig att utreda får de stanna i flyktingförläggningen. Ryssland som undertecknat FN:s flyktingkonvention vägrar att ta emot dem. I många fall skickas immigranterna tillbaka till sitt hemland på estniska statens bekostnad, då identiteten är klar. Estland har icke ratificerat FN:s flyktingkonvention av år 1951.

Lettland

Av den lettiska rapporten framgår att den lettiska Sovjet-strafflagen av 1961 alltjämt var gällande även om den reformerats på vissa punkter. En ny strafflag förväntades och antas inom kort.

Den lettiska lagstiftaren dröjde länge med att reagera mot utmaningen från den organiserade brottsligheten. Den 28 augusti 1992 antogs dock en ny Art. 143 om straffansvar för utpressning, utförd av en organiserad grupp. Artikeln föreskriver straff med fängelse 6 till 10 år för inrättandet och deltagandet i en organiserad grupp i utpressningssyfte. Om gärningen innefattar bruk av våld, eldvapen, eller sprängämnen, så föreskrivs skärpt straff, vilket betyder fängelse i 8–15 år och förverkande av egendom.

Alltsedan 1992 har Art. 17 i strafflagen definierat begreppet organiserad brottslighet så att endast deltagande i bestämda brott är straffbart, men icke enbart deltagande i den organiserade gruppen.

För penningtvätt finns fortfarande ingen lagstiftning, men en ny lag är under utarbetande.

En lag mot bestickning har antagits.

Vad gäller illegala immigranter skiljer sig den lettiska situationen icke mycket från den estniska.

Litauen

Efter det att Litauen förklarat sig självständigt så ändrades Sovjetrepubliken Litauens strafflag genom en lag av den 3 december 1991. Dödsstraffet avskaffades för alla brott mot staten och för andra brott med undantag för mord under försvårande omständigheter (Art. 105). Mellan 1990 och 1995 har dödsstraff endast dömts ut för mord. Straffet har verkställts i fyra fall, samt förvandlats till livstidsstraff i de andra fallen. Ett av de förra fallen gällde maffia-chefen Boris Dekanidze.

Den 28 januari 1993 ändrades strafflagen genom beslut av Sejmen som antog Art. 227. Denna artikel straffbelägger inrättandet av ”organiserade” föreningar, att leda en sådan förening och att

deltaga i dess verksamheter. Den 20 maj 1997 antogs en annan strafflagändring. Den gäller hur man definierar kriminell organisation. En sådan omfattar tre eller flera personer som går samman i syfte att begå allvarliga brott eller för att tillsammans föröva brottsliga gärningar. Inrättandet av kriminella organisationer samt deltagandet i en sådana verksamheter straffas med fängelse mellan 47 och 10 år. Skulle organisationens verksamheter inkludera bruket av eldvapen eller sprängämnen är straffet fängelse mellan 8 och 15 år. Den som medverkat vid begående av sådana brott som nämnts ovan eller som bara tillhört en sådan organisation kan gå fri från straff om han erkänner brotten och tillhandagår de rättstillämpande myndigheterna med viktiga upplysningar som medfört att den brottsliga verksamheten stoppas, eller att åtal väckts mot dess medlemmar. Denna regel gäller dock inte om den deltagande personen varit involverad i begåendet av mord med avsikt att döda.

Den 16 juni 1997 antog Sejmen en lag mot penningtvätt. Den nya lagen trädde i kraft den 1 januari 1998.